

BAB VI

PENUTUP

(KESIMPULAN HASIL KAJIAN DAN SARANAN)

6.1. Kesimpulan

Hasil kajian daripada beberapa pandangan ulama dalam bidang kepimpinan dan kenegaraan, seperti Ibnu Taimiyyah (1262-1328M) dalam kitabnya al-Siyasah al-Shar'iyah, Imam al-Mawardi (975-1059M) dalam al-Ahkam al-Sultaniyyah wa al-Wilayat al-Diniyyah, Abu Ya'la (1059-1131M) dalam al-Ahkam al-Sultaniyyah, Imam al-Juwayni (1028-1087M) dalam Giyath al-Umam fi al-Tiyath al-Zulam, Hasan Ismail al-Hudaybi (1891-1973M) dalam kitab Du'at la Qudat, al-Maududi (1903-1979M) al-Shari'ah wa al-Qanun, Abu Faris (1940M) dalam al-Qadi Abu Ya'la al-Farra wa Kitabuh al-Ahkam al-Sultaniyyah dan al-Rayis (1912-1977M) dalam al-Nazariyat al-Siyasah al-Islamiyyah mendapati bahawa majoriti ulama fiqh berpandangan bahawa syarat kesihatan fizikal bagi ketua negara adalah merupakan salah satu syarat utama yang mesti dipenuhi oleh calon ketua negara. Justifikasi pandangan tersebut adalah berdasarkan kepada pentingnya kedudukan dan peranan ketua negara. Iaitu sebagai seorang yang mempunyai kedudukan yang tinggi bagi menjalankan tugas dan amanah untuk mentadbir dan mengendalikan urusan dunia sesuai dengan syariat Allah (s.w.t.).

Oleh yang demikian, maka para ulama telah memberikan beberapa persyaratan antaranya ialah syarat kesihatan fizikal. Maksud kesihatan fizikal menurut para ulama ialah sejahtera (sihat) panca indera dan sempurna anggota badan dari kecacatan yang boleh mendatangkan kesan terhadap cara berfikir dan bekerja. Selain kecacatan yang

membawa kesan kepada kecergasan dan ketangkasan ketua negara dalam mentadbir negara, sehingga mengakibatkan hilang atau kendala kurang kewibawaan disisi rakyat³⁰⁵. Istilah syarat kesihatan fizikal yang digunakan oleh kebanyakan para ulama ialah *salamah al-hawas wa al-a'ada* (sejahtera atau sihat panca indera dan anggota badan). Manakala istilah lain yang juga digunakan misalnya oleh Muhammad Ra'fat Uthman menggunakan *al-kifayah al-jismiyyah* (sempurna anggota badan)³⁰⁶, Ibn Abi al-Rab'i³⁰⁷ menggunakan *sahih al-a'da* (sihat anggota badan) dan 'Ali 'Abd al-Wahid Wafi³⁰⁸ menggunakan *tam al-a'da* (sempurna anggota badan).

Walau demikian, terdapat golongan yang tidak mementingkan syarat tersebut menjadi satu kemestian pada diri seseorang calon yang akan menjadi ketua negara seperti Ibn Hazmi, Abu Tayyib Abadiyy dan al-Khattabi. Ini kerana mereka berpandangan bahawa perkara tersebut bertentangan dengan hak asasi manusia yang telah digariskan di dalam syari'ah sepertimana yang telah dibincangkan pada halaman 88-89 dan 141-142. Adapun pandangan ulama yang tidak mewajibkan syarat kesihatan fizikal berhujah bahawa seseorang yang sihat jasmani atau secara fizikal belum tentu dia sihat secara rohani, kerana syarat utama terpilihnya ketua negara ialah dari sokongan politik rakyat.

Pandangan tersebut antara lain dikemukakan oleh Abu Muhammad Ibn Hazmi, bahawa syarat yang paling mustahak ialah seseorang calon ketua negara mestilah

³⁰⁵ 'Abdullah bin 'Umar bin Sulaiman al-Dumaiji (1987), *al-Imamah al-'Uzma 'Inda Ahli al-Sunnah wa al-Jama'ah*, Riyadh: Dar al-Tayyibah, h. 261

³⁰⁶ Muhammad Ra'fat Uthman (1975), *Riyasah al-Dawlah fi al-Fiqh al-Islamiy*, Kaherah: Dar al-Kitab al-Jami'iy, h. 167

³⁰⁷ Shihabuddin Ahmad bin Muhammad ibn Abi al-Rabi' (1996), *Suluk al-Malik fi Tadbir al-Mamalik*, (Tahqiq: Arif Ahmad Abdul Ghani), Syiria: Dar Kannan, h. 39;

³⁰⁸ 'Ali Abd al-Wahid Wafi (t.t.), *al-Madinah al-Fadilah li al-Farabi*, Kaherah: Nahdah Misr, h. 69-70

berakal sihat. Maka, selagi seseorang tersebut berakal sihat meskipun dia buta, bisu, pekak, hidung tidak sempurna, perut buncit, tidak mempunyai tangan atau kaki dia masih tetap berkelayakan untuk menjadi ketua negara³⁰⁹. Pandangan serupa juga dikemukakan oleh al-Khattabi yang menyatakan bahawa memilih seseorang yang buta untuk menjadi ketua negara, sama sekali tidak dilarang dalam Islam. Perkara tersebut terdapat dalam hadith yang menyatakan bahawa Nabi Muhammad (s.a.w.) pernah melantik Abdullah bin Umi Maktum menjadi ketua Negara di Madinah ketika baginda hendak keluar berperang sepertimana hadith berikut:

عن أنس أن النبي ﷺ استخلف ابن أُمِّ مَكْتُومٍ عَلَى الْمَدِينَةِ مَرَّتَيْنِ (رواه أبو داود)³¹⁰

Dari Anas sesungguhnya Nabi (Muhammad saw) pernah meminta (Abdullah) Ibn Ummi Maktum (yang buta) untuk menjadi pemimpin (gubernur) Madinah sebanyak dua kali.

Berdasarkan hadith tersebut jelas menunjukkan bahawa Rasulullah (s.a.w.) telah melantik Ibn Umm Maktum untuk menggantikan baginda semasa ketiadaannya untuk mentadbir hal ehwal kenegaraan. Perlantikan tersebut berlaku bukan hanya dua kali sahaja sepertimana dalam hadith tersebut di atas, tetapi lebih daripada sepuluh kali, malah tugas tersebut juga tidak hanya melibatkan urusan duniawi semata, malah juga ianya meliputi urusan ukhrawi, iaitu mengambil alih tugas sebagai imam sembahyang.

Perbezaan ulama dalam menjadikan syarat kesihatan fizikal sebagai syarat ketua negara ialah kerana tidak terdapatnya mana-mana nas al-Qur'an mahupun al-Hadith yang *sarih* (jelas) dan khusus tentang perkara tersebut. Nas al-Qur'an dan al-Hadith yang dianggap mempunyai hubungkait dengan hukum wajibnya syarat

³⁰⁹ Dinukil daripada Muhammad Abdul Qadir Abu Faris, *op. cit.*, h. 129

³¹⁰ Abu Daud, *op. cit.*, h. 22

kesihatan bagi pemimpin atau ketua negara ialah terdapat dalam Surah al-Baqarah (2):247, Surah al-Qasas (28):26 dan Hadith Nabi yang diriwayatkan oleh Abu Zar (r.a.) hadith nombor 1825 dalam Sahih Muslim, kitab al-imarah.

Jadual 1: Pandangan Ulama Tentang Syarat Kesihatan Fizikal³¹¹

Pandangan	Majoriti ulama	Minoriti
Meletakkan kesihatan anggota badan sebagai salah satu syarat ketua negara	<ul style="list-style-type: none"> • al-Mawardi • Ibn Khaldun • Ibn Taimiyah • al-Qalqasandi • al-Maududi • al-Rayis • al-Khallaf • al-Dumaiji • al-Marakibi • al-Qudah <p>Alasan: Akan mengurangi dan mempengaruhi kemampuan dalam melakukan tugas sebagai ketua negara</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ibn Hazmi • al-Juwaini • al-Baqilani • al-Baidawi • al-Baghdadi <p>Alasan: Tidak terdapat dalam mana-mana nas sama ada al-Qur'an, al-Hadith, Ijma' Ulama mahupun al-Qiyas yang jelas tentang larangan terhadap calon ketua negara yang mempunyai cacat fizikal.</p>
Meletakkan syarat sempurna panca indera	Majoriti	Minoriti
	<ul style="list-style-type: none"> • al-Mawardi • Ibn Khaldun • al-Ghazali • al-Qalqasandi • al-Hudaybi • Abu Faris • al-Khallaf • al-Dumaiji • al-Jaziri 	<ul style="list-style-type: none"> • Ibn Hazmi • Abu Tayyib Abadiyy • al-Khattabi <p>Alasan: Bertentangan dengan hak asasi manusia yang terdapat dalam al-Qur'an dan al-Hadith al-Nabawi riwayat tentang penyerahan</p>

³¹¹ Pandangan tersebut dinukil daripada beberapa kitab seperti: al-Mawardi (1989), *al-Ahkam al-Sultaniyah*, h. 3; Ibn Khaldun (2003), *Muqaddimah Ibn Khaldun*, h. 151; Ibn Taymiyah (t.t.), *al-Siyasah al-Shar'iyah*, h. 17; al-Qalqashandi, (2006), *Ma'athir al-Inafah fi Ma'alim al-Khilafah*, c.1, j. 1, h. 24-25; al-Mawdudi (1997), *The Islamic Law and Constitution*, h. 233-234; al-Rayis (1976), *al-Nazariyat al-Siyasah al-Islamiyyah*, c. 7, h. 287-293; Khallaf (1977), *al-Siyasah al-Shar'iyah aw Nizam al-Dawlah al-Islamiyyah*, Kaheerah: Dar al-Ansar, h. 55; al-Damuiji (1408), *al-Imamah al-'Uzma*, h. 261; al-Marakibi (1414), *al-Khilafah al-Islamiyyah*, h.331; 'Abd al-Qadir Qudah (1981), *al-Islam wa Awda'una al-Siyasah*, h.104; Ibn Hazmi al-Zahiri (1996), *al-Fasl fi al-Milal wa al-Ahwa wa al-Nihl*, j. 5, h. 11; al-Juwaini (1400), *Ghiyath al-Umam fi al-Tiyath al-Zulam*, h. 225; al-Baqilani (2000), *al-Insaf*, c. 2, h. 66; al-Baydawi (1991), *Tawali' al-Anwar min Matali'i al-Anzar*, c.1, h. 236; al-Baghdadi (1928), *Usul al-Din*, c. 1, h, 277; al-Ghazali (2001), *Fada'ih al-Batiniyyah*, h. 162; al-Hudaybi (1977) *Du'at... la Qudat*, h. 132-133; Abu Faris (1409), *al-Nizam al-Siyasiyy fi al-Islam*, c. 3, h. 234; al-Jaziri (2003), *Kitab al-Fiqh 'ala al-Madhhab al-Arb'ah*, j.5, h.364; Abu Tayyib Muhammad Shamsu al-Haq al-'Azim Abadiyy (1968), *'Awnu al-Ma'bud*, c. 2., j.8, h. 159-160; Abu Sulaiman Hamada bin Muhammad al-Khattabi (1932), *Ma'alim al-Sunan*, J. 3, h.8.

	<p>Alasan: Akan memberikan kesan terhadap idea dan pemikiran dalam menganalisis sesuatu perkara dan menguragi wibawa pada pandangan masyarakat yang dipimpinnya</p>	<p>kepimpinan Rasulullah (s.a.w.) terhadap sahibu al-jalil Abdullah ibn Umi Maktum di Madinah</p>
--	--	---

Adapun persyaratan bagi calon ketua negara dalam konteks politik semasa, antara satu negara dengan negara yang lainnya pastinya mempunyai perbezaan. Perkara ini berlaku disebabkan budaya dan sistem politik negara tersebut. Syarat atau kriteria ketua negara pada kebiasaannya dikuatkuasakan melalui perlembagaan atau undang-undang. Contohnya di Negara Republik Philipina syarat tersebut terdapat dalam *The 1987 Constitution of The Republic of The Philippines, Article VII, Section 2 of the 1987* “No person may be elected President unless he is an able to read and write³¹². Negara Republik Persekutuan Somalia dalam *The Constitution of The Republic of Somaliland, Chapter 3 Article 81 (4)* “To be elected as President or Vice-President, a person must fulfil the following conditions: (4). He must be physically and mentally fit to fulfil his duties”, dan di dalam artikel 37 (2) perlembagaan negara Republik Kesatuan Tanzania menyebutkan bahawa “Where the Cabinet finds that the President is unable to discharge the functions of his office by reason of physical or mental infirmity, it may submit to the Chief Justice a resolution requesting him to certify that the President by reason of physical or mental infirmity, is unable to discharge the functions of his office”. Adapun contoh negara-negara yang tidak menguatkuasakan syarat kesihatan fizikal sangat ramai seperti negara Amerika Syarikat, Canada, Inggeris dan banyak lagi.

³¹² “Able to read and write” di tafsirkan sebagai seorang yang sihat panca indera sehingga dia mempunyai kemampuan untuk membaca dan menulis tanpa menggunakan alat bantu apapun.

Jadual 2: Senarai Beberapa Negara Yang Menguatkuasakan Syarat Kesihatan Fizikal

Nama Negara	Klausa Ayat	Keterangan
Tanzania	Where the Cabinet finds that the President is unable to discharge the functions of his office by reason of physical or mental infirmity....	Artikel 37 (2) Perlembagaan negara Republik Kesatuan Tanzania
Somalia	To be elected as President or Vice-President, a person must fulfil the following conditions: (4). He must be physically and mentally fit to fulfil his duties	The Constitution of The Republic of Somaliland, Chapter 3 Article 81 (4)
Malaysia	Majlis Raja-Raja mengambil ketetapan melalui undi sulit bahawa Raja itu tidak sesuai untuk menjalankan fungsi Yang di-Pertuan Agong disebabkan oleh kelemahan akal atau tubuhnya, atau kerana apa-apa sebab lain	Jadual Ketiga, Bahagian I (c) Undang-Undang Malaysia, Perlembagaan Persekutuan
Indonesia	Calon ketua negara atau presiden mestilah “Mampu secara rohani dan jasmani untuk melaksanakan tugas dan kewajibannya sebagai Presiden dan Wakil Presiden”	Undang-Undang Pilihan Raya Presiden (UU Pilpres) No. 23 Tahun 2003 artikel 6 (d)
Philipina	No person may be elected President unless he is an able to read and write	The 1987 Constitution of The Republic of The Philippines, Article VII, Section 2 of the 1987

Syarat-syarat ketua negara dalam konteks Indonesia, selepas berakhirnya rezim Orde Baru (ORBA) telah diatur dalam perlembagaan negara atau Undang-Undang Republik Indonesia Nombor 23 Tahun 2003 Tentang Pilihan Raya Presiden dan Timbalan Presiden dikenali dengan Undang-Undang (UU) Pilpres No 23 Tahun 2003. Perkara yang berhubungkait dengan syarat kesihatan fizikal terdapat pada Bab II Artikel 6 (d). Majoriti parti politik di Indonesia sama ada parti yang berasaskan Islam seperti Parti Keadilan Sejahtera (PKS), Parti Amanat Nasional (PAN), Parti Persatuan Pembangunan (PPP) dan yang lainnya, mahupun parti nasionalis seperti Parti Hati Nurani Rakyat (HANURA), Parti Gerakan Indonesia Raya (Gerindra), Parti Keadilan dan Persatuan Indonesia (PKPI) dan yang lainnya bersetuju terhadap peruntukan syarat kesihatan fizikal bagi calon ketua negara atau presiden di Indonesia. Ini kerana syarat tersebut bersifat normatif iaitu satu syarat yang sesuai standard bagi keperluan seorang ketua negara yang mempunyai tugas yang berat dan mencabar. Bagi parti yang berasaskan Islam pula, menyatakan bahawa syarat tersebut amat

sesuai dengan pandangan jumbuh ulama sepertimana yang terdapat di dalam kitab-kitab karangan mereka³¹³.

Salah satu parti yang membantah dikuatkuasakan syarat kesihatan fizikal, ialah Parti Kebangsaan Bangsa (PKB). Kerana menurutnya ketua negara adalah merupakan satu jawatan awam³¹⁴. Syarat yang lebih mustahak ialah sokongan politik atau sokongan rakyat melalui PEMILU presiden secara langsung. Bagi mereka yang bersetuju dengan PKB, berpendapat bahawa syarat moral lebih penting berbanding syarat fizikal, kerana fizikal dapat diatasi dengan kecanggihan perubatan moden, tetapi syarat moral sangat sukar untuk diatasi. Jika syarat kesihatan fizikal bagi calon ketua negara tetap dipertahankan, bererti mereka telah melakukan diskriminasi dan telah melanggar hak asasi manusia terhadap orang kurang upaya (*disable people*)³¹⁵. Kerana mereka mempunyai hak sivil dan hak politik, termasuk hak untuk memilih dan dipilih menjadi ketua negara.

Fakta sejarah membuktikan bahawa ketua negara atau presiden dari kalangan orang kurang sihat secara fizikal terbukti mereka telah berjaya dengan cemerlang menjalankan tugasnya sebagai ketua negara. Mereka ialah seperti Frahklin Roosevelt mantan Presiden Amerika bagi tempoh 1933-1945. Beliau satu-satunya Presiden yang menjawat lebih daripada dua penggal, dan menghidapi penyakit polio semenjak tahun 1921, iaitu sebelas tahun sebelum ia dipilih sebagai presiden. John F. Kennedy adalah juga orang yang pernah dirawat di hospital lebih kurang 30 kali dalam hidupnya kerana menderita gangguan pada tulang belakangnya semenjak beliau berumur 20

³¹³ Sila rujuk huraian pembahasan terdahulu di halaman 62-64 dan 80-89

³¹⁴ Moh. Mahfud Md (2004), "Menunggu Keampuhan Panwaslu", *Majalah Tempo* - 24 - 30 Mei 2004, h. 39

³¹⁵ *ibid*

tahun. Beliau terpaksa menggunakan penyanggah tulang belakang ketika menjadi presiden dan berjaya memerintah Amerika di atas kerusi roda. Ronald Reagan pula menghidap barah usus dan masalah pendengaran dan beliau disahkan menggunakan alat bantu pendengaran³¹⁶.

Manakala contoh dalam konteks politik Indonesia ialah Abdurrahman Wahid atau dikenali dengan Gus Dur beliau telah dipilih menjadi Presiden RI keempat yang mempunyai masalah kecacatan mata. Meskipun ditengah kepimpinannya beliau diberhentikan, tetapi pemecatannya bukan kerana beliau tidak mampu mentadbir Negara, tetapi atas sebab motif politik tertentu. Dalam konteks politik Indonesia perdebatan syarat sihat fizikal pernah berlaku ketika menjelang pilihan raya Presiden atau lebih popular disingkat (PILPRES) yang dilaksanakan buat kali pertama dalam sejarah negara Republik Indonesia tahun 2004. PILPRES adalah merupakan bentuk kemudahan bagi rakyat untuk memilih pemimpin mereka yang dianggap sesuai menjadi pemimpin atau ketua negara.

Perdebatan syarat ketua negara tentang kesihatan fizikal timbul dipercayai kerana terdapat salah seorang calon yang dikenali sebagai Gus Dur mempunyai kecacatan mata. Kecacatan tersebut dikategorikan sebagai bentuk ketidaksesuaian calon untuk dicalonkan sebagai ketua negara, kerana bertentangan dengan syarat yang termaktub dalam undang-undang PILPRES No. 23 Tahun 2003 Artikel 6 (d) iaitu “mampu secara rohani dan jasmani untuk melaksanakan tugas dan kewajiban sebagai Presiden dan Wakil Presiden”. Berdasarkan klausa tersebut, kelayakan Gus Dur

³¹⁶ Robert E. Gilbert (2010), “Presidential Disability And The Twentyfifth Amendment: The Difficulties Posed By Psychological Illness”, *Wordham Law Review*, vol.79 No. 1, Dec 2010, h. 848 – 855; http://id.wikipedia.org/wiki/Daftar_Presiden_Amerika_Serikat 23 Januari 2014

sebagai calon ketua negara digagalkan oleh ahli jawatan kuasa Komisi Pemilihan Umum (KPU) atau Suruhanjaya Pilihan Raya (SPR), dengan menerbitkan beberapa surat keputusan (SK) sebagai tafsiran bagi mengesahkan ketidaklayakkan Gus Dur sebagai calon ketua negara atau Presiden Negara Republik Indonesia.

Keputusan Suruhanjaya tersebut dinilai oleh Gus Dur dan penyokongnya telah menyalahi wewenang yang sepatutnya, iaitu KPU tidak mempunyai bidang kuasa untuk mengeluarkan peraturan yang sudah jelas termaktub dalam undang-undang khas pilihanraya, kerana tugas KPU hanya mengimplementasikan garis panduan yang sudah ditetapkan di dalam undang-undang Pilihan Umum Presiden (PILPRES)³¹⁷. Ekoran perkara tersebut akhirnya membawa kepada berlakunya polemik, iaitu perdebatan dan perlawanan pihak Gus Dur dan para penyokongnya yang merasa haknya dinafikan. Beberapa contoh di atas membuktikan dengan nyata, bahawa syarat kesihatan fizikal wajar dipertimbangkan untuk tidak dijadikan sebagai syarat kelayakan utama bagi pengisian jawatan ketua negara. Sebaliknya, syarat kemampuan kepimpinan (*leadership capability*) dan sokongan politik perlu lebih dititikberatkan dalam suasana politik semasa.

Jadual 3: Pandangan Parti-Parti Politik Tentang Syarat Kesihatan Fizikal di Indonesia

Pandangan	Majoriti	Minoriti
Meletakkan syarat mampu secara rohani	Parti Keadilan Sejahtera (PKS); Parti Amanat Nasional (PAN); Parti Bulan Bintang (PBB); Parti Persatuan Pembangunan (PPP); Parti Golongan Karya (GOLKAR) dan lain-lain.	- Fraksi Parti Kebangkitan Bangsa (FPKB) dan Fraksi Parti Demokrasi Indonesia Perjuangan (FPDI) Alasan: Kerana ia melanggar Hak Asasi Manusia (HAM) yang akan mengakibatkan

³¹⁷ Mohd Mahfud MD (2004), "Menunggu Keampuhan Panwaslu", dalam *Kolom Majalah Kompas* 24-30 Mei 2004, h, 26

<p>dan jasmani (kesihatan fizikal)</p>	<p>Alasan: Menurut Parti-parti yang berlandaskan Islam seperti (PKS), syarat tersebut adalah normatif dan sesuai dengan pandangan mojariti ulama; kerana ianya wajar dan logik jika ingin menjadi Presiden atau Wakil Presiden seseorang perlu diperiksa dahulu kemampuan jasmani dan rohaninya (<i>fit and proper</i>), bukan hanya kepada mereka yang cacat sahaja, tetapi ia berlaku kepada semua calon.</p>	<p>tertutupnya hak seseorang warga negara untuk mencalonkan diri sebagai Presiden/Wapres. dan juga bertentangan dengan "Declaration on the Rights of Disabled Person" (1975) yang ditetapkan Perserikatan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB).</p>
---	--	--

6.2. Hasil Kajian Literatur Berkaitan Konsep Syarat Kesihatan Fizikal Bagi Ketua Negara

Berdasarkan kepada semua data yang telah dianalisis melalui huraian pembahasan dalam bab-bab, maka hasil kajian mendapati bahwa: *Pertama*, punca berbezaan pandangan para ulama dalam memberikan senarai syarat-syarat ketua negara yang wajib dipenuhi dikalangan mereka disebabkan antaranya faktor keadaan dan realiti semasa atau *al-waqi'e al-ma'ish*. Sehingga ada ulama yang mendetailkannya seperti al-Farabi, al-Baqilani dan al-Baydawi, dan ada juga yang meringkaskannya dalam dua atau lebih ke dalam satu syarat seperti Ibn Taimiyyah, Qadi 'Abd al-Jabbar dan terdapat juga syarat yang disepakati dan syarat yang tidak disepakati, dan syarat kesihatan fizikal adalah merupakan salah satu contoh syarat yang tidak disepakati.

Kedua, Analisis data daripada beberapa pandangan para ulama terhadap syarat-syarat ketua negara, boleh dibahagikan kepada 2 bahagian iaitu syarat yang disepakati (*al-shurut al-muttafaq 'alaiha*) dan syarat yang tidak disepakati (*al-shurut al-mukhtalaf fiha*). Syarat kesihatan fizikal atau dalam bahasa fiqh sebagai *salamah al-hawas wa al-a'da* adalah termasuk dalam syarat *al-mukhtalaf* atau syarat yang dipertikaikan di kalangan para ulama. Syarat lainnya yang dipertikaikan ialah syarat

mampu melakukan ijtihad yang mencapai tahap sebagai mujtahid (*bulugh 'ala martabah al-mujtahid*) dan syarat keturunan puak Quraish (*al-nasb al-qurayshi*). Adapun *al-shurut al-muttafaq 'alaiha* ialah Islam, mukallaf, merdeka, lelaki, adil dan mempunyai kebijaksanaan yang tinggi untuk mengurus dan mentadbir sesebuah negara.

Ketiga, majoriti fuqaha telah menjadikan syarat kesihatan ketua negara kerana tugas dan kedudukannya adalah mentadbir dan menguruskan hal ehwal orang ramai yang memerlukan kesejahteraan alat panca indera dan kesempurnaan anggota badan, mereka terdiri daripada al-Mawardi, Abu Ya'la, Ibn Khaldun, al-Qalqashandi dan yang lainnya. Manakala segelintir ulama seperti Ibn Hazmi dan al-Khattabi tidak mensyaratkan atas alasan ia bertentangan dengan hak asasi dan kebebasan untuk terlibat dalam politik sebagai calon ketua negara.

Keempat, kesemua ulama bersetuju bahawa mewujudkan ketua negara adalah suatu kewajipan dan penekanan utama mesti diberi kepada kriteria kualiti keperibadian seperti adil, bijaksana, tegas dan berani. Kelima, oleh kerana terdapat perselisihan pandangan dari segelintir ulama tentang syarat kesihatan fizikal sebagai syarat menjadi ketua negara dan faktor perselisihan dan perbezaan pandangan terhadap syarat-syarat ketua negara, telah membuat ruang untuk berijtihad dalam pemakaiannya berdasarkan keperluan dan realiti setempat. Ini selaras dengan kaedah fiqh yang menyebutkan "*La Yunkaru Taghayyuru al-Ahkami al-Ijtihadiyyah bi Taghayyuri al-Azman*"³¹⁸ (perubahan hukum tidak dapat dinafikan dengan terdapatnya perubahan-perubahan masa). Kaidah tersebut menegaskan bahawa yang dimaksud 'hukum' atau ketetapan

³¹⁸ Muhammad Sidqi bin Ahmad bin Muhammad al-Burnu (1996), *al-Wajiz fi Idah Qawa'id al-Fiqh al-Kuliyyah*, c. 4, Bairut: Mu'assasah al-Risalah, h. 312

(dalam konteks kajian ini ialah hukum penetapan syarat ketua negara) adalah merupakan bentuk hukum ijtihadi yang berasaskan kepada kemaslahatan semasa. Kerana hukum asal yang ditetapkan oleh nas tidak berubah, tetapi yang mungkin berubah hanya hukum-hukum cabang yang bersifat interpretatif yang tidak disebutkan secara definitif dan spesifik dalam al-Quran mahupun al-Hadith al-Nabawi.

Keenam, ulama-ulama kontemporari banyak menggunakan kaedah tersebut dalam menentukan sebuah hukum yang terdapat perbezaan pandangan dengan mengambil kira kesesuaiannya dalam pemakaian semasa, seperti pandangan al-Shatibi tentang kriteria menentukan sifat adil bagi para saksi, dan Prof. Dr. Yusuf al-Qaradawi dalam memutuskan pandangannya berkenaan perkara nasikh dan mansukh dalam Surah al-Anfal Ayat 65 dan 66 dan masalah zakat fitrah serta beberapa perkara yang lainnya seperti perkara yang berhubungkait dengan perubahan tempat, perubahan zaman, keadaan, adat resam, informasi, keperluan manusia, kemampuan manusia dan teknologi, kebiasaan umum (*'umum al-balwa*), keadaan sosial masyarakat, ekonomi dan politik, dan perubahan pandangan dan pemikiran.

6.3. Hasil Kajian Literatur Berkaitan Pemakaian Syarat Kesihatan Fizikal Bagi Ketua Negara di Indonesia.

Pertama, Syarat-syarat ketua negara dalam konteks politik Indonesia terdapat dua puluh persyaratan dalam Undang-Undang Pemilu No 23 Tahun 2003. Dua puluh persyaratan tersebut didapati di dalamnya ada tiga persyaratan yang mengundang kontroversi, salah satunya ialah syarat kesihatan fizikal yang berbunyi “Mampu secara rohani dan jasmani untuk melaksanakan tugas dan kewajiban sebagai Presiden dan Wakil Presiden”. Berdasarkan hasil rundingan di antara sesama perwakilan parti di

parlimen, pada peringkat perlembagaan ketiga-tiga syarat kontroversi tersebut dapat diterima berdasarkan kepada penyelesaian menang-menang (*win-win solution*). Tetapi pada perlaksanaannya Komisi Pemilihan Umum (KPU) atau Suruhanjaya Pilihan Raya (SPR) telah mengeluarkan SK. No. 26 Tahun 2004, sehingga akhirnya membawa natijah kepada kegagalan Gus Dur mara menjadi calon Presiden.

Kedua, Isu-isu syarat kesihatan calon ketua negara atau presiden hanya ramai diperkatakan dan diperdebatkan semasa pilihan raya tahun 2004 dan 2009 sahaja, kerana objek sasarannya ketika itu ialah Gus Dur. Iaitu orang yang terbabat secara langsung dengan syarat tersebut. Ini menunjukkan bahawa syarat ini hanya dibahaskan apabila terdapat salah satu calon ketua negara yang mengalami kecacatan fizikal.

Ketiga, Berpolitik ialah salah satu hak asasi manusia yang dijamin dan dilindungi oleh kebanyakan perundangan. Begitu juga ia terjamin dalam al-Qur'an melalui Ayat-Ayat tentang persamaan hak dan kebebasan seperti terdapat dalam Surah al-Nisa 4:58, 105, 107, 135, al-Isra 17:70, dan al-Mumtahanah 70:8. Adapun jaminan hak berpolitik di dalam perlembagaan dan resolusi negara Indonesia antara lain termaktub di dalam UU RI No. 39 Tahun 1999 Tentang Hak Asasi Manusia³¹⁹ dan UU RI No. 19 Tahun 2011 Tentang Pengesahan konvensi mengenai hak-hak penyandang disabilitas, *Convention on the rights of persons with disabilities*³²⁰, *United Nations Universal Declaration of Human Rights 1948*³²¹, *Declaration on the*

³¹⁹ http://hukum.unsrat.ac.id/uu/uu_39_99.htm, 12 Februari 2014

³²⁰ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/AdvocacyTool_en.pdf, 15 Mac 2014

³²¹ <http://watchlist.org/wordpress/wp-content/uploads/Universal-declaration-of-human-rights.pdf>, 23 Mac 2014

*Rights of Disable Persons 1975*³²², *The Cairo declaration on human rights in islam 1990*³²³ dan *International Covenant on Civil and Political Rights*³²⁴.

Keempat, hukum Islam terbahagi kepada *al-thabit wa al-mutaghayyir*, *al-thabit* ialah hukum yang tetap dan solid tidak boleh diubah. Ia berhubungkait dengan ibadah khusus (*mahdah*) seperti jumlah bilangan rakaat dalam sembahyang lima waktu. Adapun *al-mutghayyir* ialah hukum yang boleh berubah dan diubah sejalan dengan persekitaran dan perkembangan serta realiti politik semasa, jenis hukum ini lebih berhubungkait dengan perkara-perkara mu'amalah, seperti permasalahan politik dan pemerintahan.

Kelima, menurut Doktor Kamal Habib, sumber asas ijtihad politik adalah realiti kehidupan semasa (*al-waqi' al-ma'ish*), dan tujuan asasnya ialah menyelesaikan segala permasalahan dan kesukaran terhadap isu-isu politik semasa³²⁵. Adapun keadah yang digunakan adalah berdasar kepada *maslahah mursalah* demi untuk kepentingan rakyat yang dirasakannya baik dan tidak bercanggah dengan syariah walaupun ia tidak berdasarkan kepada sesuatu nas secara tertentu.

Keenam, tiada keperluan bertaqlid kepada syarat kesihatan yang telah dikemukakan oleh para ulama, kerana syarat tersebut juga merupakan hasil ijtihad mereka berdasarkan kepada keperluan semasa. Oleh yang demikian, maka mana-mana calon ketua negara yang mempunyai kekurangan dari aspek fizikal, tetapi mempunyai

³²² http://www.mpil.de/files/pdf2/declaration_on_the_rights_of_disabled_persons.pdf, 20 April 2014

³²³ <http://www.oic-oci.org/english/article/human.htm>, 3 Mei 2014

³²⁴ http://www.ccprcentre.org/doc/2014/02/INT_CCPR_NGO_NPL_14741_E.pdf, 23 Januari 2014

³²⁵ <http://elsharq.tv/node/66390>, 31Mac 2014

kemampuan untuk memimpin secara adil dan dapat mensejahterakan rakyatnya tidak patut diketepikan haknya untuk menjadi ketua negara dalam konteks politik Indonesia.

6.4. Saranan Kajian

Berdasarkan beberapa dapatan kajian tersebut di atas, penulis mencadangkan beberapa perkara seperti berikut:

Pertama, tanpa sedikit pun mengurangi rasa hormat dan ta'zim penulis kepada Imam Abi Muhammad 'Ali bin Ahmad yang dikenali sebagai Ibn Hazmi al-Zahiri terhadap pandangannya yang amat berani dengan menafikan syarat kesihatan bagi ketua negara, pandangan tersebut bagi penulis adalah satu pandangan yang berlebihan dan patut ditinjau semula.

Oleh yang demikian penulis menyarankan kepada sesiapa yang bersetuju terhadap pemansuhan syarat kesihatan fizikal bagi ketua negara agar tidak terlalu taksub terhadap pandangan Ibn Hazmi tersebut, kerana pandangan tersebut perlu diperhalusi melalui pengkajian dan penelitian secara maksima. Jika seseorang calon ketua negara didapati mempunyai kecacatan fizikal yang berganda dan penyakit kronik, dan disahkan secara perubatan bahawa penyakitnya memberikan kesan yang akan membantutkan kelancaran tugas dan kewajipannya sebagai ketua negara, maka dalam kes ini penulis berpendapat bahawa pencalonan orang tersebut tidak patut diterima dan tidak layak untuk bertanding bagi jawatan ketua negara.

Kedua, bagi pihak KPU sebagai badan pelaksana pilihan raya umum, disarankan agar tidak mengeluarkan peraturan yang berlawanan dengan UUD 1945

dan UU Pilpres yang sudah sedia ada, agar tidak berlaku pertindihan dan percanggahan syarat dan peraturan, sehingga ada pihak yang merasa tidak diperlakukan secara adil. Pelaksanaan demokrasi berpandukan hukum syarak seutuhnya, dengan menjaga hak rakyat untuk menentukan pilihan mereka.

Ketiga, disarankan kepada para pengkaji untuk sentiasa bersifat lapang dada terhadap timbulnya setiap perbezaan pandangan para ulama tentang sesuatu perkara yang berhubungkait dengan isu syarat kesihatan fizikal bagi ketua negara, sehingga setiap perbezaan pandangan yang timbul akan membawa kepada rahmat, bukan menjadi bencana bagi rakyat Indonesia khususnya, dan masyarakat Islam amya.

Keempat, berdasarakan kepada pengalaman amalan demokrasi yang sudah berjalan beberapa dekad ini, Indonesia telah menunjukkan prestasi dan peningkatan yang semakin terserlah, pencapaian tersebut patut terus dipertahankan dan dipertingkatkan lagi, khasnya dari aspek sistem kepengurusan dalaman Suruhanjaya Pilihan Raya Indonesia, agar kepercayaan dan keyakinan rakyat yang sudah sedia ada dapat dipertahankan, dengan cara berusaha menambah baik beberapa kelemahan dan kekurangan yang dicadangkan oleh beberapa badan kerajaan dan bukan kerajaan seperti Badan Pengawas Pemilihan Umum (BAWASLU), Komite Independen Pemantau Pemilu (KIPP), *University Network for Free and Fair Election* (UNFREL), Aliansi Pemantau Pemilu Independen (APPI), Jaringan Masyarakat Pemantau Pemilu Indonesia (JAMPPI), dan Komisi Pemantauan Pemilihan Umum dan Pengembangan Kehidupan Demokrasi (KP3KD).